

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด ทฤษฎีในบทนี้ แบ่งออกเป็น 10 หัวข้อ ซึ่งนำเสนอตามลำดับ คือแนว ความคิดเกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวน, ประวัติของการสืบสวนสอบสวน, ประเภทของการสืบสวนสอบสวน, วัตถุประสงค์ของการสืบสวน, ความพร้อมในการเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวน, คุณสมบัติของผู้สืบสวน, หลักสำคัญเบื้องต้นของพนักงานสืบสวนสอบสวน, ขั้นตอนการสืบสวน, วิธีการสืบสวน และเรื่องจิตวิทยาในการสืบสวน

แนวความคิดเกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวนอาชญากรรม

การสืบสวนอาชญากรรม (Criminal Investigation) หมายถึง การค้นหา การซักถาม ภายใต้อุปสรรคของกฎหมาย เพื่อหาคนหรือสิ่งของที่ใช้ประกอบการกระทำความผิดหรือละเว้น การทำตามกฎหมาย อันเป็นการซักถามจากสิ่งที่รู้ย้อนหลังไปหาสิ่งที่ไม่รู้ โดยมีเป้าหมายเพื่อ ตัดสินตามความจริงเท่าที่จะพบได้ในขอบเขตของกฎหมาย¹ การสืบสวนในความหมายของ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 2(10) หมายถึง การแสวงหาข้อเท็จจริงและ พยานหลักฐาน ซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจหน้าที่เพื่อรักษาความ สงบเรียบร้อยของประชาชน และเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด² พล.ต.ต.เวทย์ เพชรบรม ได้ให้ความหมายของการสืบสวนว่าเป็นศิลปะที่สลับซับซ้อนและละเอียดอ่อน จำเป็นอย่างยิ่งที่ จะต้องปรับเปลี่ยนเทคนิคและยุทธวิธีการปฏิบัติให้เหมาะสมตามลักษณะของคดี และความมุ่ง หมายของการสืบสวนอยู่เสมอ นอกจากนี้การสืบสวนยังจะต้องอาศัยประสบการณ์และความสามารถเฉพาะตัวเข้าช่วยเสริมอีกด้วย จึงเป็นเรื่องที่ไม่อาจระบุได้แน่นอน³

¹ พงศ์พัฒน์ ฉายาพันธุ์, ความรู้เบื้องต้นการสืบสวนอาชญากรรม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ วันใหม่, 2537), น.13.

² สุวัฒน์ชัย ใจหาญ, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (กรุงเทพมหานคร : มิตร นราการพิมพ์, 2530), น.105.

³ เวทย์ เพชรบรม, การบริหารงานสืบสวน, (กรุงเทพมหานคร:ม.ป.ท.,2528.), น.5.(อัครสำเนา)

การสืบสวนเป็นมาตรการเบื้องต้นในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม การสืบสวนนั้นเป็นการดำเนินงานขั้นต้นของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งได้ปฏิบัติไปตามอำนาจและหน้าที่เพื่อบรรลุถึงวัตถุประสงค์ในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน การสืบสวน เป็นการเที่ยวเสาะแสวงหาในชั้นต้น เพื่อทราบข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นคดีอาญาขั้นต้นว่าเรื่องเป็นอย่างไร มีสาเหตุอะไร กระทำผิดฐานใด เพื่อสืบค้นจากสถานที่เกิดเหตุว่ามีอะไรตกหล่นหรือทิ้งร่องรอยไว้ พอจะได้เป็นหลักฐานหรือเค้าเรื่องว่าผู้กระทำผิดเป็นใคร มีอะไรบ้างเป็นเครื่องพิสูจน์หรือมีใครรู้เห็นบ้าง มีพยานหลักฐานในคดีนั้น ๆ อย่างไร เพื่อจะได้ทำการสอบสวนให้คดีมีมูลสำหรับฟ้องให้ศาลลงโทษผู้กระทำความผิดได้⁴

ส่วนการสอบสวนนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีบัญญัติไว้ในมาตรา 2(10) ว่า “การสอบสวน หมายรวมถึงการรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อจะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ”

จากบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีความหมายใกล้เคียงกันมาก พอจับเค้าความแตกต่างที่เห็นได้ง่าย ๆ ว่า การสืบสวนนั้นเป็นการกระทำเบื้องต้น เพื่อการเสาะหาข้อเท็จจริงและหลักฐานแห่งคดีที่เกิดขึ้น แต่การสอบสวนเป็นการกระทำขั้นต่อมาเพื่อรวบรวมหลักฐานเป็นสำนวนส่งฟ้องศาล⁵

ประวัติของการสืบสวนสอบสวน

การสืบสวนอาชญากรรมในยุคแรก ๆ ในศตวรรษที่ 18 ประเทศต่าง ๆ ในยุโรปมักใช้เงินเป็นรางวัลล่อใจให้สืบสวนจับกุมคนร้าย มีการวางโทษหนัก เพื่อควบคุมอาชญากรรม มีการใช้กำลังทหารเข้าช่วยปราบปรามการก่อจลาจล ยุคแรกของตำรวจสายตรวจเป็นเพียงการป้องกันอาชญากรรมและจับกุมความผิดที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า แต่ไม่มีตำรวจคนใดพยายามสืบสวนจับกุม

⁴ ชนสิทธิ์ ชนพัฒนากุล, “ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการสืบสวนจับกุมคดีอุกฉกรรจ์ ศึกษาเฉพาะกรณี: การกำกับการสืบสวนสอบสวนตำรวจนครบาลพระนครเหนือ, ใต้ และธนบุรี,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539), น.29.

⁵ แสง วีระสวัสดิ์, หลักการสืบสวนสอบสวนคดีอาญา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2530), น.3.

เพื่อเอาผู้ประกอบอาชญากรรมออกไปจากสังคม พวกขโมยที่ฉลาดยังคงทำผิดอยู่เสมอ ๆ อย่างไม่เกรงกลัวทั้งที่มีตำรวจสายตรวจคอยตรวจตราอยู่ โทษหนักก็มีได้ทำให้อาชญากรรมลดลง อาชญากรกลับกระทำการรุนแรงยิ่งขึ้น เพื่อปกปิดความผิดของตนเองเพราะโทษหนักเท่า ๆ กัน คนในสังคมขุ่นเคืองใจเพราะทั้งที่มีตำรวจแต่อาชญากรรมก็ยังเกิดขึ้น จึงทำให้เกิดแรงผลักดันให้ใช้ตำรวจนอกเครื่องแบบเข้ามาจัดการปัญหาสังคมดังกล่าวเป็นการเฉพาะ โดยคิดกันอย่างตรงไปตรงมาว่าเพื่อไม่ให้คนร้ายรู้ว่าเป็นตำรวจ ทำให้สะดวกในการสืบสวนหาข้อมูลเกี่ยวกับคนร้าย

แนวความคิดแรก ๆ ของตำรวจฝ่ายสืบสวนแตกต่างกันเป็น 3 แนวความคิด แนวความคิดแรกเชื่อว่าการสืบสวนจะได้ผลเพราะความรู้สึกสังหรณ์ใจเกิดความคิดขึ้นมาแวบหนึ่งหรือเกิดมโนภาพขึ้น เหมือนในนิยายเรื่องนักสืบเชอร์ล็อกโฮมส์บางตอน แนวความคิดที่สองเชื่อว่างานสืบสวนของตำรวจเป็นงานที่ทำประจำใช้ประสบการณ์อย่างเดียวหาหลักฐานแล้วคิดจินตนาการประกอบเล็กน้อยๆ ไม่ใช่เกิดจากการรู้สึกสังหรณ์ใจ สำหรับแนวความคิดที่สามเชื่อว่างานสืบสวนของตำรวจที่ถูกต้องที่สุด ได้แก่การใช้กล้องจุลทรรศน์ตรวจดูและวิเคราะห์ในห้องทดลอง หรือเชื่อว่างานสืบสวนของตำรวจเป็นงานทางวิทยาศาสตร์

ข้อเท็จจริงในเรื่องนี้ได้มีการวิเคราะห์วิจัยพบว่าแนวความคิดที่ดีที่สุดในงานสืบสวนของตำรวจ ต้องบูรณาการทั้ง 3 แนวความคิด เพื่อให้เกิด ความคิดที่ยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนได้ เจ้าหน้าที่มีความขยันหมั่นเพียร สนใจในงานและการทำงานสัมพันธ์กันระหว่างการปฏิบัติภาคสนามกับการวิจัยในห้องทดลอง ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกันเป็นทีมระหว่างตำรวจที่เป็นนักวิทยาศาสตร์ และตำรวจผู้สืบสวนในสนาม เมื่อค้นพบหรือมีทฤษฎีที่บอกละเอียดสิ่งใดสิ่งใด ต้องขยายผลออกไปทำงานอย่างรอบคอบ อดทน โดยนำสิ่งที่ค้นพบมาได้จากการสืบสวนมาประกอบเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับอาชญากรรมที่เกิดขึ้น ในแนวความคิดที่รวมเอาวิทยาศาสตร์กับเทคนิคการสืบสวนอาชญากรรมเข้าด้วยกัน ทำให้เกิดแนวทางใหม่ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น เหมาะกับยุคสมัยปัจจุบันมากกว่าจะพึ่งพาอาศัยผู้ให้ข่าวเพียงอย่างเดียว วิธีการนี้ต้องใช้ความชำนาญเพื่อตรวจวิเคราะห์ หาหลักฐานทางวัตถุในสถานที่เกิดเหตุอาชญากรรม และค้นพบพยานให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ด้วยตัวของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติเอง หลักฐานต่างๆ ในที่เกิดเหตุจะเล่าเรื่องราวของเหตุการณ์นับตั้งแต่ต้นในขณะสืบสวนจนกระทั่งถึงในชั้นศาล ไม่ว่าจะแสดงให้เห็นเองหรือทางการเบิกตัวพยานผู้ประสพเหตุการณ์มาให้การ รวมทั้งการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ หลักฐานเช่นนี้มักใช้แทนหรือสนับสนุนหลักฐานของพยานที่เป็นพยานบุคคลซึ่งตำรวจพบและได้ถามมา เมื่อการสืบสวนได้ผลสืบหน้าจะจูงใจ หรือกระตุ้นเจ้าหน้าที่สืบสวนให้ติดตามยิ่งขึ้น โดยอัตโนมัติ และในที่สุดก็สามารถนำไปสู่การจับกุมคนร้ายมาลงโทษ ขึ้นตอนตรงจุดที่จะให้เกิดความจูงใจ ผู้บังคับบัญชา

เพื่อนร่วมงานต้องใช้ความระมัดระวัง ช่วยกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติเกิดความเต็มใจมั่นใจ อย่าให้เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดความท้อใจ เบื่อหน่าย นี่เป็นจิตวิทยาร่วมของเจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวนจะต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด⁶

ประเภทของการสืบสวนสอบสวน

การสืบสวนสอบสวนที่ถือเป็นหลักมาตรฐานทั้งในแง่ปฏิบัติและทฤษฎี สามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ การสืบสวนเบื้องต้น และการสืบสวนต่อเนื่อง

การสืบสวนสอบสวนเบื้องต้นประกอบด้วย การตรวจค้นสถานที่เกิดเหตุโดยฉับพลันเร่งด่วน (A Hot Search) กับการตรวจค้นบริเวณใกล้เคียงสถานที่เกิดเหตุอย่างละเอียดครอบคลุมประเด็นสงสัยเพิ่มเติม เพื่อเสาะหาข้อเท็จจริง สืบเนื่องต่อมาจากการตรวจค้นแบบฉับพลันเร่งด่วนในขั้นแรก จึงเรียกชื่อตามความหมายในภาษาอังกฤษว่าการตรวจค้นอันอบอุ่น (A Warm Search) ฉะนั้น เมื่อมีคดีอาญาเกิดขึ้นจึงเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบสำคัญพื้นฐานของตำรวจที่ต้องไปปฏิบัติงานในที่เกิดเหตุในทันทีทันใด เพื่อประโยชน์ต่อการสอบถามให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงหรือการจับกุมบุคคลผู้กระทำผิด

สาระสำคัญแห่งการสืบสวนสอบสวนเบื้องต้นจะต้องสอบให้ทราบว่าการกระทำผิดที่เกิดขึ้น มีใครเป็นผู้กระทำผิด (Who) มีอะไรเกิดขึ้น (What) เกิดเหตุเมื่อใด (When) ณ สถานที่แห่งไหน (Where) ทำไมจึงเกิดเหตุ (Why) และในลักษณะอาการอย่างไร (How) ทั้งนี้เพื่อพิทักษ์ความบริสุทธิ์ยุติธรรม ในอันที่จะทำการจับกุม เฉพาะผู้กระทำผิดแท้จริงมาดำเนินคดีเท่านั้น นับเป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องสมานฉันท์กับหลักมูลฐานที่กำหนดโดยหน่วยงานสืบสวน สก็อต แลนด์ยาร์ดที่ว่า “การปล่อยให้ผู้กระทำผิดความผิด 10 คนหลบหนี ยังจะดีเสียกว่าการกล่าวหาอันเป็นเท็จในคดีอาญาแก่ผู้บริสุทธิ์เพียงคนเดียว” (It is better to let ten guilty persons escape than one innocent person should be falsely accused.)

การปฏิบัติหน้าที่สืบสวนสอบสวนเบื้องต้นเพื่อเสาะหาข้อเท็จจริงแห่งคดีที่สมบูรณ์นั้น จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากตำรวจหน่วยตรวจตราท้องที่ ซึ่งเป็นตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ใกล้ชิดกับผู้กระทำผิดมากที่สุด รวมทั้งหน่วยสืบสวนและหน่วยพิสูจน์หลักฐาน สำหรับการบันทึกข้อความเกี่ยวเนื่องที่สืบสวนได้มานั้นควรประกอบด้วย การระบุประเภทแห่งความผิด การสอบปากคำผู้เสียหาย พยานบุคคลในที่เกิดเหตุ บันทึกลักษณะรูปพรรณของผู้ต้องสงสัยในคดีอาญา

⁶ พงศ์พัฒน์ ฉายาพันธุ์, ความรู้เบื้องต้นการสืบสวนอาชญากรรม, น.38-40.

ทรัพย์สินที่สูญหาย สถานที่เกิดเหตุ การป้องกันรักษาร่องรอยสภาพเดิมของสถานที่เกิดเหตุ การรวบรวมบันทึกข้อมูลแห่งคดี การจับกุม หรือประกาศจับกุมผู้กระทำผิด พล.ต.ต. บี. เวสต์ตัน (Paul B. Weston) และ เคนเนธ เอ็ม. เวลล์ (Kenneth M. Wells)⁷ นักวิชาการสืบสวนสอบสวน ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า ประจักษ์พยานสำคัญ 7 ประการ ที่มักจะพบเห็นในที่เกิดเหตุ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการสืบสวนสอบสวน คือ 1. อาวุธ 2. คราบโลหิต 3. อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการกระทำผิด 4. ร่องรอยทางเข้าออกของคนร้าย หรือยานพาหนะ 5. ผู้คน และ รอยเปื้อนต่าง ๆ 6. เอกสารเกี่ยวเนื่องอันควรสงสัย 7. ลักษณะของการลบร่องรอยหรือการเคลื่อนย้ายประจักษ์พยานหลักฐานอื่น ทั้งนี้ควรจะได้ภาพถ่าย หรือภาพจำลองสถานที่เกิดเหตุ ไว้เป็นหลักฐานในการดำเนินคดีด้วย

สำหรับการสืบสวนต่อเนื่อง เป็นกระบวนการปฏิบัติสืบต่อจากการสืบสวนสอบสวนเบื้องต้น ประโยชน์ในการเสาะหาร่องรอย ข้อเท็จจริงหรือเงื่อนไขประจักษ์พยานหลักฐานของอาชญากรรม และข้อสงสัยที่เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดโดยพนักงานสืบสวนสอบสวนหรือนักสืบ จนสามารถทำการจับผู้กระทำผิดได้ในที่สุด เป็นกระบวนการปฏิบัติว่าด้วยการตรวจค้นเพิ่มเติม ภายหลังจากการตรวจค้นพบแบบนับพลันเร่งด่วน (A Hot Search) และการตรวจค้นอันอบอุ่น (A Warm Search) มาแล้ว ทั้งยังเป็นการใช้ความถี่ถ้วนรอบคอบศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลอาชญากรรมอย่างละเอียดลออทุกแง่มุม โดยเจ้าหน้าที่หลายฝ่าย จึงเรียกชื่อตามความหมายเดิมในภาษาอังกฤษว่า การตรวจค้นอันเยือกเย็น (A Cold Search) ซึ่งประกอบด้วยหลักการปฏิบัติที่สำคัญ 10 ดังนี้

1. ดำเนินการสืบสวนสอบสวนต่อเนื่อง จากการสืบสวนเบื้องต้นเพื่อนำไปสู่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิด รวมทั้งการจับกุมผู้กระทำผิด และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องพัวพันกับการกระทำผิด

2. ดำเนินการสืบสวนสอบสวน เพื่อให้ทราบถึง แผนการประกอบอาชญากรรมผู้กระทำผิดโดยละเอียด

3. ดำเนินการตรวจสอบวิเคราะห์ข่าวสารและประจักษ์พยานหลักฐานสำคัญเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดี

4. ดำเนินการตรวจสอบที่อันควรสงสัย อาทิ สถานเริงรมย์ โรงแรม โรงรับจำนำ ร้านจำหน่ายหรือรับซื้อสินค้าที่ใช้แล้ว รวมทั้งการเสาะหาทรัพย์สินที่สูญหายหรืออุปกรณ์

⁷ บี. เวสต์ตัน พล.ต.ต., (Paul B. Weston) และ เคนเนธ เอ็ม. เวลล์ (Kenneth M. Wells), Criminal Investigation: Basic Perspectives, (California : Goodyear Publishing Co., 1979), p.70-71.

5. ดำเนินการสืบเสาะค้นหาพยานบุคคล สนทนา ใถ่ถามพยานบุคคลหรือทบทวนใถ่ถามเพิ่มเติมตามความจำเป็นแห่งคดี

6. ดำเนินการคุ้มครองพยานบุคคลหรือวัตถุอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดี ให้ปลอดภัยจากการถูกทำร้าย หรือขู่เข็ญ และรักษาความลับของพยานอย่างเข้มงวดกวดขัน

7. ดำเนินการตรวจสอบ ประเมินข้อเท็จจริงจากรายงานและประจักษ์พยาน หลักฐานต่าง ๆ ซึ่งจำต้องขอความร่วมมือประสานการปฏิบัติจากหน่วยวิทยาการตำรวจอย่างใกล้ชิด

8. ดำเนินการจับ หรือประกาศจับกุมผู้กระทำผิด ผู้สนับสนุน หรือผู้สมรู้ร่วมคิด

9. ดำเนินการติดตาม สืบเสาะ ตรวจสอบพฤติกรรมของผู้ต้องสงสัย และสอบถามปากคำผู้ต้องสงสัย รวมทั้งดำเนินการทดสอบข้อเท็จจริงที่ได้จากการสอบถามปากคำนั้น ๆ โดยใช้เครื่องมือจับเท็จ (Lie Detector Testing) ช่วยในการทดสอบตามความจำเป็นด้วยก็ได้

10. ดำเนินการจัดทำสำนวนการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวน หรือร่วมปรึกษาหารือการฟ้องร้องคดีกับอัยการ

หลักสำคัญในการแบ่งประเภทการสืบสวนสอบสวนดังกล่าวนี้เป็นกระบวนการปฏิบัติเบื้องต้น แห่งการจับกุมผู้กระทำผิดของเจ้าหน้าที่ตำรวจ (The Police Apprehensive Processes) ที่จะก้าวไปสู่เป้าหมายการสืบสาวราวเรื่อง ไปจนถึงต้นเหตุแห่งการกระทำผิดหรือบุคคลผู้กระทำความผิดนั้นๆ เสร็จแล้วเป็นขั้นตอนแห่งการรวบรวมการสอบสวนเข้าสำนวน และทำความเข้าใจของพนักงานสอบสวน ให้พนักงานอัยการเพื่อฟ้องร้องดำเนินคดีแก่ผู้กระทำผิดต่อไป โดยมีหลักการปฏิบัติต่อเนื่อง เริ่มตั้งแต่การสืบสวนสอบสวน ไปจนถึงการฟ้องร้องดำเนินคดี ซึ่งกระบวนการปฏิบัติในทุกขั้นตอนจะต้องดำเนินการภายใต้กฎหมายและระเบียบข้อบังคับแห่งหลักนิติธรรมโดยเคร่งครัด เริ่มตั้งแต่การกวดขันเอาใจใส่ติดตามผลการรับแจ้งความ การดำเนินการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุอย่างพินิจพิเคราะห์ การประมวลประจักษ์พยานบุคคลและหลักฐาน⁸

วัตถุประสงค์ของการสืบสวน

การสืบสวนคือการแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน เพื่อวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 2 ประการคือการแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน และการแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด

⁸ ชนสิทธิ์ ธนพัฒนากุล, “ปัจจัยที่ผลกระทบต่อบริการสืบสวนจับกุมคดีอุกฉกรรจ์ศึกษาเฉพาะกรณี: การกำกับการสืบสวนสอบสวนตำรวจนครบาลพระนครเหนือ, ได้ และธนบุรี”, น.43-45.

1. การแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน มีวัตถุประสงค์ คือ การสืบสวนก่อนที่จะมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น เพื่อผลประโยชน์ในการป้องกันหรือเป็นแนวทางสำหรับการแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น ปัจจัยเป็นข้อมูลสำคัญในการแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน สำหรับวางแผนทางในการป้องกัน มิให้กระทำความผิดเกิดขึ้น ซึ่งผู้มีหน้าที่การสืบสวนควรรู้ สรุปได้ 3 ประการคือ

1.1 ความรู้ทั่วไปในท้องที่ ซึ่งได้แก่ภูมิประเทศ สถานที่ สิ่งของต่าง ๆ ตลอดจนบุคคลที่อยู่ในท้องที่รับผิดชอบ และสามารถนำมาประมวลเป็นข้อเท็จจริงได้อย่างถูกต้องตรงกับความต้องการ

1.2 ความรู้เกี่ยวกับประวัติอาชญากรรม หรือบุคคลผู้มีพฤติกรรมโน้มเอียงไปในทางผิดกฎหมาย อาทิเช่น ผู้ที่เคยต้องโทษ บุคคลติดยาเสพติดให้โทษ บุคคลที่ไม่มีอาชีพเป็นหลักแหล่ง บุคคลประพฤตินายเป็นอันธพาล ฯลฯ

1.3 ความรู้เกี่ยวกับแหล่งข่าวต่าง ๆ อาทิเช่น ร้านเสริมสวย ร้านตัดผม ร้านกาแฟ ร้านถ่ายรูป ในดัดลับ และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจต่าง ๆ

2. สำหรับการแสวงหาข้อเท็จจริง และหลักฐานเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิดมีวัตถุประสงค์คือ การสืบสวนหลังจากมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ซึ่งอาจแยกได้เป็น 3 ประการคือ

2.1 ในกรณีที่จับกุมตัวผู้กระทำความผิดได้ การสืบสวนดังกล่าวนี้จะเป็นการสืบสวนเพื่อแสวงหาหลักฐานต่าง ๆ จากพยานบุคคล พยานเอกสาร และวัตถุพยานเพื่อนำมาพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาในชั้นการสอบสวน

2.2 ในกรณีที่รู้ตัวผู้กระทำความผิด แต่ยังไม่จับตัวไม่ได้ การสืบสวนดังกล่าวนี้ นอกจากจะเป็นการสืบสวนเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานเกี่ยวกับรายละเอียดแห่งความผิดแล้ว ยังต้องการทำการสืบสวนเพื่อจับกุมผู้กระทำความผิด

2.3 ในกรณีที่ไม่ทราบตัวผู้กระทำความผิด และยังไม่ทราบรายละเอียดแห่งความผิด การสืบสวนในลักษณะนี้จะต้องทำการสืบสวนแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานให้ได้ รายละเอียดว่าใครเป็นผู้กระทำความผิด (Who) กระทำความผิดอะไร (What) และทำความผิดเมื่อใด (When) กระทำความผิดที่ไหน (Where) ทำไมจึงกระทำความผิด (Why) และกระทำความผิดอย่างไร (How)

การแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน เพื่อวัตถุประสงค์ในการสืบสวนดังกล่าวข้างต้น อาจได้จากบุคคล และสถานที่⁹

ความพร้อมในการเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวน

ความพร้อมในที่นี้หมายถึงพื้นฐานทั่ว ๆ ไปที่เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ปฏิบัติงานสืบสวนควรมี มิได้หมายความว่าต้องมีทั้งหมดเพราะเป็นไปได้ยาก แต่การมีสิ่งหนึ่งสิ่งใดเพียงอย่างเดียวก็น้อยเกินไป ไม่สามารถทำงานสืบสวนให้ประสบความสำเร็จได้ เว้นแต่จะคอยสอดแทรกเข้าไปในทีมงานของผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นวิธีการที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวนมืออาชีพไม่นิยมปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติอาจจะมีความรู้ในวิชาสืบสวนเป็นอย่างดี แต่ถ้าไม่รู้จักนำไปปฏิบัติก็ไม่สามารถทำงานสืบสวนให้ได้ดี การจะทำงานสืบสวนให้ได้ดี มีปัจจัยหลายประการด้วยกัน เช่น เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติการสืบสวนพื้นที่ๆ รับผิดชอบ เพื่อนร่วมงาน อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ และวัฒนธรรมองค์กร (Corpora Culture) ปัจจัยบางอย่างสามารถควบคุมได้ บางอย่างควบคุมไม่ได้ สิ่งที่เป็นไปได้คือการเพิ่มประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่สืบสวน ด้วยการพิจารณาความพร้อมของเจ้าหน้าที่สืบสวน 7 ประการคือ

1. การมีสุขภาพพลานามัยดี การทำงานสืบสวนบางครั้งต้องทำงานต่อเนื่องหลายวัน จึงต้องมีความพร้อมทางด้านร่างกาย สามารถตรากตรำทำงานได้อย่างต่อเนื่อง สุขภาพร่างกายที่แข็งแรงจะมีผลด้านจิตใจ ไม่เครียดหรือเกิดความท้อถอย มีจิตใจเข้มแข็งทนต่อความกดดันต่าง ๆ ได้ ความคิดอ่านดีมีการตัดสินใจถูกต้องและรวดเร็ว ทำงานได้เต็มเวลาดังที่ควรจะทำ การออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ รับประทานอาหารถูกหลักโภชนาการ การรักษาสุขภาพตนเองให้ปลอดภัยจากการติดเชื้อ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนมีผลต่อการทำงานในหน้าที่ฝ่ายสืบสวนเป็นอย่างยิ่ง

2. มีคุณธรรมและจริยธรรม เจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวนต้องทำงานท่ามกลางความกดดัน และผลประโยชน์ ภายใต้ธรรมชาติของความเป็นมนุษย์กับความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม นอกจากนั้นในหน่วยตำรวจสืบสวนสอบสวนเองก็มีการแบ่งการทำงานเป็นทีม เพื่อจุดประสงค์ที่จะให้มีการแข่งขันกันทำงานในระหว่างทีมสืบสวน แต่มักจะกลายเป็นการแข่งขันที่ไม่บริสุทธิ์ยุติธรรม เพราะตำแหน่งและเงินเดือนพิเศษประจำปีมีจำนวนจำกัด ในขณะที่บุคคลที่

⁹ สง่า ควงอัมพร และคณะ, การสืบสวนและสอบสวน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2521), น. 3-4.

สมควรจะได้รับมีจำนวนมาก บางครั้งความรู้สึกของผู้บังคับบัญชาเกิดความไว้วางใจแต่ละทีมงานต่างกัน การมอบหมายงานจึงต่างกันไปบ้าง และเพื่อความไม่หวั่นไหวในเรื่องราวเหล่านี้ เจ้าหน้าที่ที่สืบสวนจึงต้องมีความมั่นคงในคุณธรรมและจริยธรรมอย่างยิ่ง เพราะเป็นความจริงที่ว่าผลร้ายที่เจ้าหน้าที่สืบสวนหลายคนได้รับ มีสาเหตุมาจากการเป็นผู้ขาดคุณสมบัติประการนี้ อีกประการหนึ่ง บางครั้งความไม่มั่นคงทางจริยธรรมทำให้เจ้าหน้าที่นำการกระทำผิดกฎหมายของผู้ที่ถูกสืบสวนที่เขารู้แล้วแต่ไม่มีหลักฐานพอที่จะจับกุม ได้มาเปิดเผย ทำให้กลายเป็นเรื่องหมิ่นประมาทถึงกับต้องถูกฟ้องร้องในที่สุดก็มี

3. มนุษย์สัมพันธ์ นอกจากเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายสืบสวนจะต้องทำงานร่วมกับตำรวจด้วยกันแล้ว ยังต้องพบปะกับประชาชน การมีมนุษย์สัมพันธ์ดีจะทำให้เป็นที่รักใคร่แก่ผู้ร่วมงาน ประชาชนเลื่อมใสศรัทธาทำให้ได้รับความร่วมมือ ซึ่งเรื่องนี้ก็ใกล้เคียงกับจิตวิทยามาก แต่จิตวิทยาเป็นเรื่องชั่วคราว ความจริงใจเป็นเรื่องสำคัญ และให้ผลตอบแทนในระยะยาวมากกว่า เจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวนต้องคำนึงถึงความสำเร็จของงานสืบสวนในระยะยาว บางครั้งหัวหน้าทีมงานสืบสวนยอมถูกดำเนินในเรื่องการทำงานโดยมิได้สร้างความกดดันแก่ทีมงาน พฤติกรรมนี้ดูเหมือนปกป้องลูกทีม แต่เมื่อมองลึกลงไปพบว่าเป็นการพยายามให้เกิดขวัญและกำลังใจกลายเป็นทีมงานที่เข้มแข็งมากกว่า จากเรื่องราวทำนองเดียวกันที่เกิดขึ้นหลายครั้งเท่ากับเป็นสิ่งที่ยืนยันว่าหัวหน้าทีมงานในวงการตำรวจต้องมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี ต่อตำรวจผู้ร่วมงานและประชาชน

4. ความรู้ทางด้านวิชาการสืบสวน วิชาการสืบสวนเป็นวิชาที่ผสมผสานและคัดแปลงมาจากวิชาการหลายแขนงจนเกิดเป็นลักษณะวิชาเฉพาะ โดยมีความรู้พื้นฐานจาก 9 สาขาวิชา คือ

4.1 ความรู้ทางนิติศาสตร์หรือกฎหมาย ผู้สืบสวนต้องรู้ว่าทำสิ่งใดเป็นเรื่องผิดกฎหมาย ทำสิ่งใดไม่ผิดกฎหมาย การกระทำอย่างไรที่เข้าข่ายองค์ประกอบของกฎหมายถือว่าเป็นความผิด อะไรที่จัดว่าเป็นพยานหลักฐานได้หรือไม่ได้ พยานหลักฐานที่มีอยู่เพียงพอแก่การพิสูจน์ความผิดในชั้นศาลหรือไม่ได้หลักฐานมาอย่างไร เก็บรวบรวมบันทึกหลักฐานอย่างไร และศาลจะยอมรับหลักฐานรวมเข้าสำนวนคดีหรือไม่

4.2 ความรู้ทางอาชญาวิทยา ความรู้ด้านนี้จะทำให้มองเห็นภาพสาเหตุแห่งการเกิดอาชญากรรม มูลเหตุจูงใจในการก่ออาชญากรรม และพฤติกรรมที่ทำ เป็นการช่วยเรื่องแผนประทุษร้าย ค้นหาหรือติดตามตัวผู้กระทำผิดได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น รวมทั้งสามารถมองทิศทางของอาชญากรรมในอนาคตออก นับเป็นการช่วยในการสืบสวนก่อนเกิดเหตุ

4.3 ความรู้ทางการแพทย์ เรียนรู้ระบบการทำงานในร่างกายของมนุษย์ เช่น สมองรับความรู้สึกและส่งความรู้สึกออกไปเหมือนกับการเดินของกระแสไฟฟ้าอย่างอ่อน ๆ ซึ่งเกิดจากปฏิกิริยาทางเคมีในเซลล์ซึ่งส่งผ่านไปเรื่อย ๆ เป็นกิริยาถูกโซ่ เมื่อมีอะไรเกิดขึ้นแล้วจะมีผลให้

ร่างกายแสดงอาการออกมาอย่างไร นำไปสู่การสังเกตขณะที่ซักถามผู้ต้องสงสัยว่า ควรดูพินิจอย่างไรเมื่อต้องการสืบสวนคดีฆาตกรรมคู่อริเรื่องการตาย อาจต้องสังเกตว่าสมองตายแล้วกล้ำเนื้อ มีปฏิกิริยากระดูกได้หรือไม่

4.4 ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เช่น เรียนรู้เรื่องแรงโน้มถ่วงของโลก เลือดหยดจากที่สูงกระทบพื้นลักษณะขอบของหยดเลือดแตกต่างกันไปจากเลือดที่ไหลออกจากร่างกายของคนนอนตายปกติ และคนนอนหงายตาย หากมีเลือดออกทางปาก จะไหลจากมุมปากผ่านข้างแก้มแล้วหยดลงพื้น ยาเสพติดปริมาณเท่ากันเสพโดยการฉีดเข้าร่างกายสามารถทำให้ตายได้ แต่ถ้าเสพโดยกินจะไม่ทำให้ถึงตาย เป็นการช่วยอธิบายเรื่องราวในที่เกิดเหตุ และเพื่อขอความช่วยเหลือจากบุคคลที่มีความชำนาญด้านวิทยาศาสตร์ได้ถูกวิธี

4.5 ความรู้ทางสังคม ความจริงแล้วตำรวจสืบสวนต้องทำงานกับคนที่มีความแตกต่างกันทั้งขนบธรรมเนียมประเพณี และศาสนา ไม่ว่าจะเป็นชาวคริสต์ ชาวมุสลิม หรือชาวพุทธ ความรู้เรื่องราวขนบธรรมเนียมประเพณีจะทำให้เข้าใจวิธีการปฏิบัติต่อประชาชนในสังคมได้ถูกต้อง ไม่ไปกระทบความรู้สึกนึกคิดจิตใจผู้อื่น รู้จักวางตัวได้เหมาะสม สามารถจูงใจให้เกิดความร่วมมือด้านข่าวสาร

4.6 ความรู้ทางภูมิศาสตร์ เป็นเรื่องของสถานที่ ภูมิประเทศ ฤดูกาลและการคมนาคม เพื่อนำมาเป็นประโยชน์ในการคาดคะเนเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้ได้ใกล้เคียงกับความจริง รู้จักตั้งประเด็นข้อสงสัย เส้นทางหลบหนี เพื่อสืบสวนติดตามจับกุมคนร้ายได้เร็วขึ้น สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายและป้องกันการไปกระทำผิดซ้ำ

4.7 ความรู้ทางภาษา เช่น ภาษาพื้นเมืองเพื่อเข้าใจคำพูดของบุคคลในพื้นที่ ยิ่งความรู้ทางภาษาที่เป็นมาตรฐานใช้กันกว้างขวาง เช่น ภาษาจีน ภาษาอังกฤษ จะยังเป็นประโยชน์ในการติดต่อสื่อสารสร้างความรู้สึกที่ดีต่อกันสามารถค้นคว้าหาความรู้ได้กว้างขึ้น

4.8 ความรู้ทางจิตวิทยา เป็นความรู้พื้นฐานในเรื่องการซักถาม การทำงานร่วมกับผู้อื่น การควบคุมคณะสืบสวน การควบคุมพยานและสายลับโดยปกติแล้วจะเป็นความรู้ด้านจิตวิทยาเชิงปฏิบัติ

4.9 ความรู้เทคโนโลยีสมัยใหม่ สามารถนำเครื่องมือเทคนิคใหม่ ๆ มาช่วยในการสืบสวน เก็บรวบรวมข้อมูล ตรวจสอบหลักฐาน รวมทั้งเป็นที่มาของแหล่งข่าวลับ

การศึกษาความรู้หลายแขนงวิชาจะเป็นข้อได้เปรียบ สามารถปฏิบัติงานได้ดีและกว้างขวางกว่าผู้ที่ไม่ค่อยมีความรู้ อีกทั้งผู้ที่ได้เรียนรู้แล้วอาจสามารถผสมผสานความรู้นั้นกลายเป็นแขนงวิชาทางการสืบสวนได้ เช่น นิติเวชศาสตร์ ทั้งนี้คงไม่มีใครจะรอบรู้ในรายละเอียดทั้งหมด การรู้พื้นฐานก็เพียงพอจะขอความช่วยเหลือจากผู้มีความชำนาญในแต่ละด้าน

จากผู้ทรงคุณวุฒิ ในปัจจุบัน สื่อทางวิทยุ โทรทัศน์พัฒนามากขึ้นได้ให้ความรู้อยู่เสมอ เจ้าหน้าที่สืบสวนจะหยุดศึกษาหาความรู้ไม่ได้

5. ปฏิภาณ-ไหวพริบ เป็นการคัดแปลงความรู้ เป็นคนช่างสังเกต สามารถเชื่อมโยงความรู้ต่าง ๆ และประสบการณ์กับสถานการณ์ขณะนั้น แล้วปรับตัวดัดแปลงหาวิธีการสืบสวนได้อย่างเหมาะสม ในข้อนี้มีการวิจัยพบว่าภาวะแวดล้อมของสังคมมนุษย์ในวัยเด็กมีผลทำให้ความสามารถในการปรับตัวของคนแตกต่างกัน เช่น คนที่เกิดในสังคมเมืองมีความสามารถในการปรับตัวได้เร็วสำหรับสังคมเมือง ผู้ที่เกิดในชนบทที่มีความถนัดในการปรับตัวในสังคมชนบทมากกว่า การจะเป็นเจ้าหน้าที่สืบสวนที่ดีต้องรู้จักประสบการณ์ในสังคมหลายๆแบบจะทำให้มีปฏิภาณไหวพริบดี

6. อุปกรณ์ อุปกรณ์บางอย่างเป็นสิ่งของเฉพาะตัว เช่น เสื้อผ้าที่เหมาะสมไม่ฉูดฉาดหรือมองดูเด่น สมุดพก ปากกา แวนขยายไว้ดูร่องรอยที่มองด้วยตาเปล่าไม่ชัดเจน ไฟฉาย มีดพับ ซึ่งประกอบด้วยชุดอุปกรณ์ทางช่าง นาฬิกา เข็มทิศ เงินสด ล้วนเป็นอุปกรณ์พื้นฐานที่เจ้าหน้าที่สืบสวนต้องจัดหาเอง ยานพาหนะน่าจะรวมเป็นอุปกรณ์ด้วย เพราะสำนักงานตำรวจแห่งชาติยังไม่สามารถสนับสนุนยานพาหนะได้อย่างทั่วถึง ยานพาหนะอาจจะเป็นรถยนต์ รถกระบะ หรือจักรยานยนต์ก็ได้

7. ครอบครัวยุติ มิได้หมายถึงฐานะความเป็นอยู่ ในที่นี้หมายถึงสัมพันธภาพภายในครอบครัวมีความรักความเข้าใจ รู้หน้าที่ความรับผิดชอบ มีความเสียสละช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความอบอุ่นในครอบครัวส่งผลด้านขวัญ-กำลังใจในการทำงาน ภาระต่าง ๆ ในครอบครัวอาจทำให้เกิดอุปสรรคที่ไม่สามารถสละเวลาเพื่องานได้เต็มที่ เจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวนจะต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและครอบครัว โดยจัดการให้อยู่ในภาวะสมดุล การปล่อยปละละเลยครอบครัวอาจเป็นการสร้างปัญหาแก่สังคมได้

ที่กล่าวมาข้างต้นนี้เป็นเพียงแนวทางในการเตรียมตัวเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวน โดยสังเขป ส่วนที่เกี่ยวกับการพิจารณารับบุคลากรเพื่อปฏิบัติงานเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวน กรณีเมื่อมีผู้สมัครใจหลายคน จำเป็นต้องคัดเลือกอาจใช้วิธีการสอบข้อเขียน สอบสัมภาษณ์ และสืบประวัติ ทั้งนี้มิได้หมายถึงว่าผู้ไม่มีพื้นฐานเหล่านี้จะเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวนที่ดีไม่ได้ จากประสบการณ์พบว่าการพัฒนาของเจ้าหน้าที่สืบสวนบางคนรวดเร็วมาก เป็นความสามารถพิเศษซึ่งหาได้ไม่ถนัดนักอาจเป็นเพราะสิ่งแวดล้อมหลายๆ ด้าน ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างถูกต้อง เจ้าหน้าที่ที่

สืบสวนอาวุโสจึงต้องคอยสังเกตประทับประคอง โดยให้เจ้าหน้าที่สืบสวนรุ่นใหม่มีโอกาสแสดงความสามารถพิเศษนั้นอย่างอิสระ และอย่างถูกต้องด้วย¹⁰

คุณสมบัติของผู้สืบสวน

เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจทำการสืบสวนคดีอาญาทั้งปวง นอกจากจะเป็นผู้รู้ตัวบทกฎหมายระเบียบการ และข้อบังคับเกี่ยวกับการสืบสวนเป็นอย่างดีแล้ว ควรประกอบด้วยคุณสมบัติที่สำคัญและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ 8 ประการ ดังนี้

1. ต้องมีความเป็นกลาง เจ้าพนักงานผู้ทำการสืบสวนคดีอาญาย่อมเป็นเจ้าพนักงานของรัฐบาลหาใช่เป็นคู่คดีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ และการสืบสวนก็เพื่อจะให้รู้ข้อเท็จจริง และหลักฐานต่าง ๆ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ฉะนั้นพนักงานสืบสวนจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องวางตนให้เป็นกลางไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ต้องเป็นผู้มีอุเบกขา ปราศจากอคติ 4 ประการคือ ฉันทาคติ (ความรัก) โทสาคติ (ความโกรธ) ภัยาคติ (ความกลัว) และโมหาคติ (ความหลง)

2. มีความอดทนและเพียรพยายาม เจ้าหน้าที่ผู้ทำหน้าที่สืบสวน จะต้องมีความอดทนและเพียรพยายามประจำตัว ไม่ท้อถอยต่อความยากลำบาก การสืบสวนบางคดีมีความยุ่งยาก สลับซับซ้อนและใช้เวลานานยากแก่การสืบสวน จำเป็นที่จะต้องใช้ความอดทนและเพียรพยายามยิ่งขึ้น ตามสภาพและลักษณะของคดีและพยานหลักฐาน จึงจะทำให้การสืบสวนประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมาย

3. มีปฏิภาณไหวพริบ การสืบสวนคดีอาญาไม่ใช่เป็นสิ่งที่ทำได้ง่าย ๆ เสมอไป บางเรื่องก็ง่าย บางเรื่องก็ยาก โดยปกติผู้กระทำความผิดมักจะปกปิดหลักฐานและร่องรอยต่าง ๆ ไว้โดยมิดชิด ฉะนั้น พนักงานสืบสวน จำเป็นต้องมีปฏิภาณไหวพริบดีมีการวางแผนสืบสวนบันทึกถ้อยคำพยาน การค้นคว้าหาพยานหลักฐานต่าง ๆ ตลอดจนมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าและความสามารถในการปรับตนเองเป็นอย่างดี

4. มีความกล้าหาญ การสืบสวนบางคดีย่อมมีอันตรายต่อผู้ปฏิบัติ โดยเฉพาะในคดีที่เกี่ยวข้องกับส่วนได้เสียของผู้กระทำความผิดที่เกี่ยวกับเงินจำนวนมาก อาทิเช่น คดีเกี่ยวข้องกับ การค้ายาเสพติด การค้าสินค้าที่หลบหนีภาษีศุลกากร และคดีที่เกี่ยวข้องกับนักการเมือง พนักงานสืบสวนจะต้องมีความกล้าหาญในการแสวงหาพยานและข้อเท็จจริงตามหน้าที่และความรับผิดชอบ โดยไม่เกรงกลัวและหวั่นไหวต่ออิทธิพลต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น นอกจากนี้สถานที่ที่จะต้องสืบสวนอาจอยู่ในพื้นที่ซึ่งมีภัยอันตรายต่อชีวิต อาทิเช่น พื้นที่ที่มีผู้ก่อการร้ายแทรกซึมอย่างรุนแรง

¹⁰ พงศ์พัฒน์ ฉายาพันธุ์, ความรู้เบื้องต้นการสืบสวนอาชญากรรม, น.27-31.

5. ต้องสร้างความนิยม เจ้าพนักงานที่ทำหน้าที่สืบสวนจะต้องสร้างความนิยมในหมู่ประชาชนทั่วไป กล่าวคือ กระทำตามให้เป็นผู้ที่พอใจรักใคร่ของประชาชนทำให้ประชาชนเคารพนับถือ และเชื่อในความสามารถที่ตนจะกระทำให้เป็นผลสำเร็จได้ เมื่อประชาชนมีความนิยมแล้ว ก็จะได้รับความร่วมมือในการสืบสวนด้วยดี

6. ต้องมีความรอบคอบ เจ้าพนักงานผู้ทำการสืบสวนจะต้องมีความรอบคอบในการตรวจสอบสถานที่หรือหลักฐานใด ๆ อย่าให้สิ่งอันจะเป็นประโยชน์ต่อคดีล่วงพ้นสายตาไปได้ การสืบสวนปากคำของบุคคลที่น่าจะรู้เหตุการณ์ในความคิดก็จะต้องฟังด้วยความรอบคอบ มิฉะนั้นจะไม่พบความจริงแห่งกรณีที่ตนทำการสืบสวน

7. มีความรู้เกี่ยวกับอุปกรณ์เทคนิค ความเจริญก้าวหน้าในด้านเทคโนโลยีย่อมมีส่วนสัมพันธ์กับวิธีการกระทำความผิด ฉะนั้นเจ้าพนักงานผู้ทำการสืบสวนจำเป็นจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัยอยู่เสมอ ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับแผนประทุษกรรมของพวกมิจฉาชีพ ต่างๆ

8. มีความสำนึกในเกียรติและชื่อตรงต่อหน้าที่ การปฏิบัติหน้าที่บางครั้งอาจประสบภาวะล่อตาล่อใจและสิ่งเข้ายวนใจ เพียงแต่ละเว้นไม่กระทำการบางอย่างเท่านั้นก็อาจได้รับผลประโยชน์ตอบแทน ผู้สืบสวนที่ดีจะต้องปฏิบัติงานในหน้าที่ด้วยความสุจริตใจไม่หวังผลตอบแทนอย่างใดทั้งสิ้น เพราะการปล่อยตัวเป็นโทษของความเข้ายวน ถ้าเกิดขึ้นอยู่กับผู้สืบสวนเสียแล้ว ย่อมเป็นบ่อเกิดของความอ่อนแอในภายหน้าได้อีกเช่นกัน¹¹

ร.ศ.ไทพิศรินทร์วิดิ ภัคดีกุล¹² (อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) ให้ความเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะหรือคุณสมบัติของพนักงานสืบสวนว่าต้องเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี 9 ประการ คือ 1. รู้จักควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ 2. มีไหวพริบดีมาก 3. มีท่วงทีสง่าผ่าเผย มีวาจาที่ไพเราะ 4. มีความหนักแน่น อดทน บึกบึน 5. มีความสุภาพ และเอื้ออารีกับคนทุกชั้นวรรณะ 6. มีความซื่อสัตย์สุจริตอย่างสูงสุด 7. มีสติสัมปชัญญะที่ปรกติ และมีความละเอียดรอบคอบเป็นที่ตั้ง 8. เป็นคนช่างสังเกต และมีความจำที่ดี 9. ยกย่องบุคคลทุกคน และเคารพในค่าแห่งความเป็นคนของบุคคลทุกคนไม่ว่าเขาจะเป็นใคร

¹¹ สง่า ดวงอัมพร และคณะ, การสืบสวนและสอบสวน, น.17-18.

¹² ไทพิศรินทร์วิดิ ภัคดีกุล, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหลักการสืบสวนสอบสวน, (เชียงใหม่: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2534), น.10-11.

มาแต่ไหนก็ตาม นอกจากนั้นควรมี คุณสมบัติของผู้ที่จะประสบความสำเร็จในการทำงานสืบสวน สอบสวน อีก 5 ประการ คือ 1. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลโดยทั่วไป 2. มีความขยันหมั่นเพียร และความอดทนเป็นเลิศ 3. เป็นผู้ช่างสังเกตในข้อเท็จจริงต่าง ๆ และมีความสามารถในการ ประเมินได้ถึงความสัมพันธ์ของเจ้าทุกข์ คำให้การ ความคิดเห็น ความเชื่อถือ และท่วงทีวาจาของ บุคคลต่าง ๆ 4. เป็นผู้ที่ไม่ยอมพอใจต่อเพียงข้อเท็จจริงจากคำบอกเล่าเท่านั้น หรือแม้เพียงแต่ความ สงสัยโดยลำพัง แต่จะต้องนำสืบจนให้ได้ข้อเท็จจริงที่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยตามหลักทาง วิทยาศาสตร์ 5. ต้องเป็นผู้ที่รู้จักกลวิธีในการสืบสวนสอบสวนเพื่อการคลี่คลายคดี และการ ติดตามจับตัวคนร้ายโดยมิใช่ใช้วิธีการเดาสุ่มหรือการเสี่ยงทายเอาเอง

หลักสำคัญเบื้องต้นของพนักงานสืบสวนสอบสวน

พนักงานสืบสวนสอบสวนที่ประสบความสำเร็จในการทำงาน จะต้องเป็นผู้ที่มีทั้ง ทักษะและมีประสบการณ์สูง ซึ่งต้องรู้ว่าพยานหลักฐานหรือร่องรอยอะไรที่จะนำไปสู่การ ประเมินผลทางวิทยาศาสตร์ในการพิสูจน์ได้อย่างไร และในขณะเดียวกันก็ต้องเป็นผู้มีความรู้ที่จะ เก็บรักษาและนำส่งพยานหลักฐานเหล่านั้นด้วย ยิ่งไปกว่านั้นยังต้องมีทักษะในการสอบปากคำ ผู้เสียหายและพยานบุคคลที่พบเห็นเหตุการณ์ รวมถึงจนถึงต้องรู้วิธีการสอบสวนหรือ สอบปากคำผู้ต้องสงสัยและประการสุดท้ายจะต้องรู้ว่าพยานหลักฐานอะไรที่เป็นตัวสำคัญยิ่งใน การพิสูจน์อาชญากรรมที่เกิดขึ้น

การสืบสวนสอบสวนคดีอาชญากรรม มีหลักสำคัญเบื้องต้นอยู่ 3 ประการดังที่ ฟิทส เจอร์ลด์ กล่าวว่า พนักงานสืบสวนสอบสวนผู้ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องคำนึงถึงอยู่เสมอ คือ

1. อาชญากรรมได้เกิดขึ้นหรือไม่?
2. ถ้าเกิดขึ้น เป็นอาชญากรรมอะไร?
3. ใครเป็นผู้ก่ออาชญากรรมนั้น?

เมื่อเป็นที่พิจารณาได้ว่าอาชญากรรมได้เกิดขึ้น ก็ต้องมีความรู้ว่ามันเป็นคดีประเภท ะไรหรือในฐานะอะไรด้วย ส่วนข้อสุดท้ายเป็นเรื่องที่ถือเป็นภาระสำคัญของพนักงานสืบสวน สอบสวนที่จะต้องทำการแสวงหาพยานหลักฐานให้ได้แน่ชัดว่า ใครเป็นผู้ก่ออาชญากรรมนั้น ๆ ขึ้น¹³

¹³ ไทพีศรีนิวัติ ภักดีกุล, อ้างถึงใน Col. Maurice J. Fitzgerald. Handbook of Criminal Investigation, (New York: Arco Publishing Company., Inc., 1965), p.3.

ขั้นตอนการสืบสวน

ในจุดมุ่งหมายของการสืบสวนมีอยู่ 3 ประการคือ 1. การรู้หรือระบุตัวผู้กระทำผิด 2. การติดตามสืบสวนจนกระทั่งรู้ว่าผู้กระทำผิดได้หลบหนีไปอยู่ที่ใดแล้วจับกุม และ 3. การรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานต่าง ๆ เพื่อนำสู่ศาล ซึ่งตำรวจสืบสวนมีขั้นตอนในการสืบสวนเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการสืบสวน 3 ประการดังนี้คือ

1. การระบุตัวผู้กระทำผิด (Identifying the Criminal) เริ่มจากการสืบสวนสอบสวนเพื่อให้รู้ว่าผู้ใดเป็นผู้ประกอบอาชญากรรมนั้น หรือเป็นผู้กระทำผิดในคดีนั้นซึ่งพนักงานสอบสวนจะรู้ได้จาก

1.1 พยานบุคคลหรือประจักษ์พยาน (Eyewitness) คือ พยานที่รู้จักตัวรูปร่างหน้าตาของผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ที่พบเห็นเหตุการณ์ด้วยตนเอง ซึ่งพยานประเภทนี้จะมีน้ำหนักมากในการพิจารณาของศาล

1.2 คำสารภาพของผู้ต้องหา (Confession) เป็นความมุ่งหมายสำคัญของการสืบสวนที่พนักงานสอบสวนพยายามเพื่อให้ได้มาซึ่งคำสารภาพที่แท้จริงของผู้ต้องหา

1.3 พยานแวดล้อม (Circumstantial Evidence) ผู้กระทำผิดอาจถูกระบุได้ทางอ้อมโดยใช้ ข้อมูลเท็จจริง หรือเหตุแวดล้อมกรณีซึ่งจะเป็นสิ่งเดียว หรือเชื่อมโยงกับข้อเท็จจริงอื่นๆก็ตาม ทำให้สามารถเชื่อมโยงไปถึงตัวผู้กระทำผิดนั้นได้

2. การติดตามและการรู้ที่หลบซ่อนของผู้กระทำผิด (Tracing and locating the criminal) เป็นขั้นตอนของการสืบสวนที่เกี่ยวกับการติดตามสอบสวน จนกระทั่งรู้ว่าผู้กระทำผิดนั้นหลบหนีไปอยู่ที่ใด เพื่อจับกุมต่อไป การที่จะรู้ถึงที่หลบซ่อนของผู้กระทำผิดก็จำเป็นที่จะต้องรู้ถึงอาชีพ การทำงาน ประเภทของคดี ลักษณะนิสัย เป็นส่วนประกอบ

3. การพิสูจน์ความผิด (Proving the guilt) หมายถึง การสืบสวนหาพยานหลักฐานมาประกอบสำนวนการสอบสวนเพื่อนำคดีสู่ศาล เพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกกล่าวหาอย่างมีประสิทธิภาพและศาลลงโทษผู้กระทำผิดนั้น ดังที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 ได้บัญญัติว่า “ให้ศาลใช้ดุลยพินิจวินิจฉัยชี้ว่าน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่างพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำผิดนั้น เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย”

จะเห็นได้ว่าแม้ตำรวจสืบสวนจะจับกุมผู้ต้องหาได้มากเพียงใด หากพยานหลักฐานยังไม่เพียงพอที่จะให้ศาลเชื่อว่าจำเลยกระทำผิดจริง หรือหากมีเหตุสงสัยในพยานหลักฐานศาลย่อม

ยกฟ้อง ในกรณีเช่นนี้ ส่วนหนึ่งเป็นข้อบกพร่องของตำรวจสืบสวนในการค้นหาความจริง¹⁴ นอกจากนี้ยังสามารถแบ่งขั้นตอนของการสืบสวนได้เป็น 2 ส่วน¹⁵ คือ การสืบสวนเบื้องต้น และการสืบสวนต่อเนื่อง

การสืบสวนเบื้องต้น (Primary Investigation) เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจไปถึงที่เกิดเหตุแล้ว ควรจะต้องรีบดำเนินการสิ่งสำคัญ 5 ประการ คือ 1.ดำเนินการจับกุมผู้กระทำผิดหรือผู้ต้องสงสัยทันที 2.ให้ความช่วยเหลือรักษาพยาบาลผู้บาดเจ็บ หรือเหยื่ออาชญากรรมโดยทันที 3. ควบคุมจำกัดเขตการรुकล้ำเข้ามาภายในบริเวณที่เกิดเหตุจากบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้อง เพื่อป้องกันการเคลื่อนย้ายทำลาย หรือความเสียหายของวัตถุพยานต่าง ๆ 4. จัดเก็บรวบรวมทุกสิ่งทุกอย่าง อันอาจใช้เป็นวัตถุพยานหลักฐานที่จะอธิบายรายละเอียดแห่งการเกิดอาชญากรรมให้ได้มากที่สุด 5. การเริ่มจัดทำเป็นรายงาน หรือสำนวนประกอบการปฏิบัติการในแต่ละครั้งอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อยและถูกต้อง

การสืบสวนต่อเนื่อง (The Follow-Up Investigation) อันเป็นลักษณะของการปฏิบัติการต่อเนื่องจากการสืบสวนเบื้องต้น โดยจะมีขั้นตอนการดำเนินการ 5 ขั้นตอน คือ 1.การสอบปากคำผู้กระทำผิดหรือผู้ต้องสงสัย ถ้าสามารถจับกุมได้ในสถานที่เกิดเหตุมาแล้ว 2.การสอบถามพยานรู้เห็นเหตุการณ์ 3.การค้นหาสำรวจตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ เพื่อหาวัตถุพยานหลักฐานเพิ่มเติมซึ่งอาจต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญด้านวิทยาการตำรวจ 4.การทดลองทบทวนทำแผนประทุษกรรม เพื่อประกอบการอธิบายเรื่องราวการเกิดของอาชญากรรมโดยอาศัยจากการสืบสวนเบื้องต้น และประสบการณ์ที่ได้มาจากการเกิดอาชญากรรมที่คล้ายคลึงกัน 5.ค้นคว้าหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมจากแหล่งข้อมูลตำรวจเพื่อเสนอแนะข้อมูลประกอบการสืบสวน เพื่อหารายละเอียดของการกระทำผิด และเพื่อรู้ตัวคนร้ายที่แท้จริงตลอดจนเพื่อหารายละเอียดเกี่ยวกับเหยื่อและแรงจูงใจในการกระทำผิด

การสืบสวนโดยใช้สายลับ เป็นการหาข้อมูลจากกลุ่มบุคคลธรรมดาในสังคม เช่น คนขับรถรับจ้าง พนักงานเสิร์ฟ เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย หรืออาจจะเป็นพลเมืองอื่น ๆ สายลับอาจจำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ สายลับโดยทั่วไปและสายลับโดยปกปิด สายลับโดยทั่วไป

¹⁴ ชนสิษฐ์ ชนพัฒนากุล, “ปัจจัยที่ผลกระทบต่อบริการสืบสวนจับกุมคดีอุกฉกรรจ์ศึกษาเฉพาะกรณี: การกำกับกรสืบสวนสอบสวนตำรวจนครบาลพระนครเหนือ, ได้ และธนบุรี”, น.34-35.

¹⁵ จตุพร บานชื่น, กิจการตำรวจไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์, 2533), น.169-170.

โดยทั่วไปคือบุคคลใด ๆ ที่ให้ข่าวต่อพนักงานสอบสวนอาจจะให้ข่าวโดยเปิดเผยหรือแม้กระทั่งเป็นพยานในคดี หรืออาจให้ข่าวโดยปิดบังซ่อนเร้นและไม่ประสงค์จะออกนาม ส่วนสายลับโดยปกปิดคือบุคคลที่ทำให้ข่าวอันปกปิดเกี่ยวกับคดีที่อยู่ในระหว่างการสอบสวนและคดีที่คนร้ายกำลังวางแผนกันอยู่ โดยไม่ประสงค์ที่จะเปิดเผยตนว่าเป็นแหล่งข่าว พนักงานสอบสวนต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษในการที่จะป้องกันมิให้โฉมหน้าของสายลับผู้นั้นเปิดเผยออกมาเนื่องจากคุณค่าของสายลับผู้นั้นจะหมดไปทันที

วิธีการสืบสวน¹⁶

วิธีการสืบสวน มี 3 วิธีคือ การเฝ้าตรวจ การสืบสวนในลักษณะเป็นสายลับ และข่าวกรอง ตำรวจ

1. การเฝ้าตรวจ (Surveillance) หมายถึงการเฝ้าสังเกตบุคคล สถานที่และสิ่งของ โดยวิธีปกปิดเพื่อวัตถุประสงค์ 7 ประการ คือ 1. เพื่อหาพยานหลักฐานอันจะใช้ยืนยันผู้ต้องสงสัย 2. เพื่อให้ได้ตำแหน่งแหล่งที่อยู่ของผู้ที่หลบหนีไป 3. เพื่อที่จะรู้ถึงผู้มีส่วนร่วมสมคบกันกับผู้ต้องสงสัย 4. เพื่อที่จะป้องกันการกระทำผิดทางอาญา 5. เพื่อที่จะทราบถึงความเคลื่อนไหวของผู้ต้องสงสัย 6. เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่จำเป็นเพื่อการที่จะออกหมายค้น 7. เพื่อที่จะได้ให้ผู้ที่เป็ อาชญากรรมที่รู้ตัวอยู่แล้วเคลื่อนไหวตัวอยู่เรื่อย ๆ การเฝ้าตรวจ (Surveillance) มีวิธีปฏิบัติ 3 วิธี คือ การเฝ้าตรวจชนิดเคลื่อนที่, การเฝ้าตรวจชนิดประจำที่ และการเฝ้าตรวจชนิดใช้เครื่องอิเล็กทรอนิกส์

การเฝ้าตรวจชนิดเคลื่อนที่ (Moving Surveillance) มี 2 กรณีคือ การเฝ้าตรวจโดยวิธีเดินสะกดรอย (Foot Surveillance) และ การเฝ้าตรวจแบบใช้ยานพาหนะ (Vehicle Surveillance) อาจนำวิธีการบางอย่างที่ใช้ในการเฝ้าตรวจแบบเดินสะกดรอยมาใช้ในการเฝ้าตรวจแบบใช้ยานพาหนะ

การเฝ้าตรวจชนิดประจำที่ (Stationary Surveillance) ซึ่งได้แก่การเฝ้าตรวจเคหะสถาน อาคารพาณิชย์ สถานที่ต่าง ๆ ฯลฯ การเฝ้าตรวจลักษณะนี้อาจทำการขยายวิธีการสืบสวนในรูปแบบการสังเกตการณ์ (Observation Post) ที่สังเกตการณ์ควรจะเป็นที่ช่วยให้เห็นสถานที่ หรือยานพาหนะได้ชัดเจนและควรเป็นที่ ๆ เข้าออกได้โดยไม่มีคนเห็น นอกจากจะใช้สถานที่เป็นที่สังเกตการณ์แล้ว อาจจะใช้รถบรรทุกคัดแปลงให้เป็นที่สังเกตการณ์ การใช้รถบรรทุกหรือรถ

¹⁶ สภา ควางอัมพร และคณะ, การสืบสวนและการสอบสวน, น.8-17.

อย่างอื่นคัดแปลงเป็นที่สังเกตการณ์จะทำให้การเฝ้าตรวจได้เข้าไปใกล้สถานที่ที่ต้องสงสัยได้เป็นอย่างดี เจ้าหน้าที่ประจำที่สังเกตการณ์ ควรมีเครื่องมือและอุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน 5 อย่าง ดังนี้

1. วิทยุรับ-ส่ง ซึ่งสามารถรับส่งระหว่างสำนักงานและที่สังเกตการณ์ได้เป็นอย่างดี
2. กล้องส่องทางไกลที่สามารถส่องให้ได้ภาพชัดเจนถึงความเคลื่อนไหวของบุคคลตลอดทั้งดำเนินรูปพรรณของบุคคลที่อยู่ในสถานที่ต้องสงสัยนั้น
3. กล้องถ่ายรูป ควรใช้เลนส์ถ่ายไกล เพื่อบันทึกภาพสถานที่ บุคคลผู้ต้องสงสัย
4. เครื่องบันทึกเสียง เพื่อใช้บันทึกข้อความในรายละเอียดอันเป็นสาระสำคัญที่เกี่ยวกับการพิสูจน์ตัวบุคคลและสิ่งของเพื่อเป็นหลักฐาน
5. สมุดบันทึก จะต้องมิไว้เพื่อบันทึกเหตุการณ์ประจำวันที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่

การเฝ้าตรวจชนิดใช้เครื่องอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Surveillance) เป็นวิธีการสืบสวนที่ใช้วิทยาการสมัยใหม่ เช่น ใช้เครื่องลอบฟัง (Eavesdropping Devices) เครื่องดักฟัง (Conceal Microphone) ซึ่งเป็นเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่

2. การสืบสวนในลักษณะเป็นสายลับ (Undercover)

การสืบสวนในลักษณะสายลับ คือกรรมวิธีทางการสืบสวนวิธีหนึ่ง ซึ่งใช้วิธีปลอมแปลงและอ้างข้อแก้ตัวกลบเกลื่อนต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ต้องสงสัยว่าเป็นอาชญากรไว้วางใจ ทั้งนี้เพื่อวัตถุประสงค์ 5 ประการดังนี้

1. เพื่อจะทราบที่กำลังมีการวางแผนเพื่อประกอบอาชญากรรมหรือมีการประกอบอาชญากรรมนั้นแล้วหรือไม่
2. เพื่อให้ทราบผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด
3. เพื่อหาพยานหลักฐานแสดงต่อศาล
4. เพื่อค้นหาของผิดกฎหมายหรือทรัพย์สินที่ถูกขโมย
5. เพื่อกำหนดเวลาที่เหมาะสมสำหรับเข้าจู่โจมสถานที่ที่ตัวการชอบมาั่วสุ่ม หรือเพื่อเข้าจับกุมตัวการสำคัญ

ในการสืบสวนวิธีนี้ผู้ปฏิบัติการดำเนินการต่าง ๆ อันเป็นการปลอมแปลงและอ้างข้อแก้ตัวมีหลักสำคัญที่ต้องทำ 7 ประการ ดังนี้

1. ละทิ้งหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทางราชการ เช่น เครื่องหมายที่เป็นแผ่นเหรียญ แหวน เข็ม หรือกระดุมประดับเครื่องแบบ ตลอดจนเก็บบัตรประจำตัวที่บอกถึงตำแหน่งหรืออำนาจหน้าที่เสีย
2. ไม่พกบรรดาบัตร จดหมาย สมุดบันทึก และสิ่งอื่น ๆ ที่อาจทำให้เกิดความสงสัยว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับทางราชการ หรือที่สามารถสืบสวนย้อนไปยังแหล่งที่มาของสิ่งของเหล่านั้นได้ นอกจากว่าสิ่งเหล่านั้นจะตรงกับเรื่องราวภูมิหลังที่สร้างขึ้น
3. แสร้งทำเป็นผู้มีอุปนิสัยตรงกันกับผู้ต้องสงสัยและท้องถิ่นที่สมมติขึ้น
4. เรื่องราวที่นำมาอ้างเป็นฉากบังหน้า เลือกเมืองที่อยู่ห่างไกลที่ท่านรู้จักดีเป็นถิ่นเดิมของท่าน หากทำได้ควรเป็นเมืองที่ผู้ต้องสงสัยไม่ทราบ ไม่เคยได้ยินชื่อ พยายามคัดเลือกว่าที่ปราศจากมูลความจริงที่ผู้ต้องสงสัยไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าจริงหรือไม่ทันที ตัวละครที่สำคัญ ๆ ในท้องเรื่องที่อ้างเป็นฉากบังหน้า ควรใช้บุคคลที่คิดกันไว้จนสามารถกล่าวยืนยันเรื่องราวดังกล่าวได้ เพื่อว่าในกรณีผู้ต้อง

สงสัยจะสืบสวนเรื่องราวภายหลัง 5. การแต่งกายต้องเหมาะสมกับอุปนิสัยที่วางไว้ และต้องพอเหมาะพอดีกับท้องถิ่นของผู้ต้องสงสัย ต้องตรงกับเรื่องราวที่อ้างเป็นฉากบังหน้า ในเรื่องคุณภาพ ราคา ยุคสมัย ความสมทรงและความสะอาด ต้องลบเครื่องหมายที่ร้านซักรีดทำขึ้น หรือทำให้สอดคล้องกับชื่อตำบล ที่อยู่ และรายละเอียดต่าง ๆ ตามเรื่องราวภูมิหลัง ถ้าอยู่ในวิสัยทำได้ให้ป้ายแสดงแหล่งที่ทำเครื่องแต่งการนั้นว่าทำมาจากเมืองที่อ้างไว้ในภูมิหลัง 6. การครองชีพ ควรระบุนาชีพหนึ่งอาชีพใดตามที่เลือกรวมไว้ในเรื่องราวภูมิหลัง หากเลือกอาชีพที่ต้องใช้เครื่องมือประกอบการ ก็ให้จัดหาเครื่องมือ หีบเก็บเครื่องมือแบบกระเป๋าหิ้ว ฯลฯ ที่มีสภาพเก่า ๆ อย่างเลือกอาชีพหรือการค้าที่ตนไม่รู้จักคุ้นกับวิธีการ หรือศัพท์เฉพาะของอาชีพนั้น 7. เอกสารแนะนำต่าง ๆ พกบัตรประจำตัวปลอม จดหมายที่สร้างขึ้น โดยใช้ชื่อและตำบลที่อยู่ตามเรื่องราวภูมิหลังที่กุขึ้น

ในการสืบสวนวิธีนี้ นอกจากผู้สืบสวนจะต้องปลอมแปลงและอ้างข้อแก้ตัวดังกล่าวข้างต้นแล้วนั้น ยังไม่เป็นการเพียงพอที่จะทำให้การสืบสวนได้ผลดี ผู้สืบสวนซึ่งทำหน้าที่เป็นสายลับยังจำเป็นต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ในสาระสำคัญ 3 ข้อดังนี้ 1. เกี่ยวกับผู้ต้องสงสัย ผู้เป็นสายลับจะต้องศึกษาให้รู้ประวัติและพื้นเพของเขาว่า เขาทำอะไรบ้างในอดีต ปัจจุบัน และศึกษาถึงอาชญากรรมที่กำลังถูกสงสัยในปัจจุบัน 2. เกี่ยวกับย่านหรือตำบล ผู้เป็นสายลับจะต้องศึกษาให้รู้ว่าเป็นย่านธุรกิจ ย่านที่พำนักอาศัย ประเภทกิจกรรมต่าง ๆ ในย่านนั้น ๆ ประเภทบุคคลที่พำนักอาศัย ประเภทเครื่องแต่งกาย ความประพฤติ ภาษาพูดและอาชีพที่พบเห็นกันอยู่ทั่วไปในย่านนั้น ๆ 3. เกี่ยวกับตัวของสายลับ จะต้องไม่คุยโว หรืออ้างตนว่าเป็นคนสำคัญ เพราะอาจทำให้ท่านต้องตกอยู่ในฐานะที่พิสูจน์ให้เห็นจริงไม่ได้ หากมีการพิสูจน์เกิดขึ้นทีหลัง อย่าใช้เงินมากกว่าปกติวิสัยของตัวละครที่ท่านกำลังแสดงอยู่ ไม่เข้าร่วมประกอบอาชญากรรมหรือละเมิดกฎหมายใดๆ โดยผู้บังคับบัญชาหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องไม่ทราบ หรือไม่ได้รับอนุญาตให้กระทำเช่นนั้น อย่ายอมจำนนต่อหลักฐานเป็นอันขาด พยายามหลีกเลี่ยงไม่ไปยังสถานที่ที่อาจมีผู้รู้จัก พยายามหลีกเลี่ยงไม่พบบุคคลที่ท่านรู้จักหรือรู้จักท่าน ไม่ควรเข้าจู่โจมผู้ต้องสงสัยก่อนได้รับอนุญาตจากผู้บังคับบัญชา เว้นได้แต่ว่าตกอยู่ในสถานการณ์ซึ่งไม่สามารถจะติดต่อกับผู้บังคับบัญชาได้ทันท่วงที และเห็นว่าจำเป็นต้องปฏิบัติการดังกล่าวโดยทันที ในกรณีที่สายลับถูกตำรวจจับควรได้รับคำแนะนำจากผู้บังคับบัญชาก่อนเปิดเผยความจริง สายลับควรกำหนดวิธีการติดต่อสื่อสารกับกองบัญชาการ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ผู้ร่วมงานต่าง ๆ ไว้ล่วงหน้าให้เป็นที่เรียบร้อย

3. ข่าวกรองตำรวจ (Police Intelligence)¹⁷

ข่าวกรองตำรวจ (Police Intelligence) คือการสอบสวนอีกวิธีหนึ่งของตำรวจที่ดำเนินการ เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานจากการผลิตข่าวด้านอาชญากรรมจากกรรมวิธี 5 ประการ คือ การรวบรวมข่าว, การประเมินค่าข่าว, การวิเคราะห์ข่าว, การสนธิกรรมข่าว และการตีความข่าว

3.1 การรวบรวม (Collection) หมายถึง การรวบรวมข่าวจากแหล่งข่าวต่าง ๆ เช่น จากสถานีตำรวจ ศาล เรือนจำ กรมสรรพากร กรมศุลกากร การทะเบียนราษฎร กรมไปรษณีย์ โรงพยาบาล ธนาคาร สิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ โรงแรม และสถานที่อื่น ๆ ฯลฯ

3.2 ประเมินค่า (Evaluation) ซึ่งหมายถึงการกำหนดความเชื่อถือได้ของแหล่งข่าว และความแน่นอนของข่าวสาร ความเชื่อถือได้ของข่าวสารแบ่งออกเป็น 6 ลักษณะ ดังนี้ 1. เชื่อถือได้เต็มที่ (Completely Reliable) 2. มักเชื่อถือได้ (Usually Reliable) 3. พอเชื่อถือได้ (Fairly Reliable) 4. มักเชื่อถือไม่ได้ (Not Use Usually Reliable) 5. เชื่อถือไม่ได้เลย (Unreliable) 6. ไม่สามารถกำหนดความเชื่อถือได้ (Reliability cannot be Judged)

ความแน่นอนของข่าวสารแบ่งออกเป็น 6 ลักษณะ ดังนี้ 1. ได้รับการยืนยันจากแหล่งข่าวอื่น (Confirmed by other sources) 2. น่าจะเป็นความจริง (Probably true) 3. อาจจะเป็นความจริง (Possible true) 4. สงสัยว่าจะจริงหรือไม่ (Doubtfully true) 5. ไม่น่าจะเป็นไปได้ (Improbable) 6. ไม่สามารถตัดสินความจริงได้ (Truth cannot be judged)

3.3 การวิเคราะห์ (Analysis) คือ การแยกข่าวสารที่ประเมินค่าแล้วเพื่อพิจารณารายละเอียดของข่าวที่เกี่ยวข้องนั้น เพื่อหาข้อเท็จจริงและความสัมพันธ์ระหว่างกัน รวมทั้งวิจัยและตรวจสอบการยืนยันเพิ่มเติมหรือแย้งกันในเนื้อหาข่าว

3.4 การสนธิกรรม (Integration) คือ การนำข่าวต่าง ๆ ที่ผ่านกรรมวิธีตามลำดับข้างต้นมาประกอบ เพื่อกำหนดภาพของข่าวกรองที่น่าจะเป็นไป การสนธิกรรมจะทำให้สมบูรณ์ขึ้นอยู่กับปริมาณ คุณภาพของข่าวและความสามารถของเจ้าหน้าที่ผลิตข่าว

3.5 การตีความ (Inter-Pretation) หมายถึงการดำเนินการ 3 ขั้นตอน คือ การวิเคราะห์ การสนธิกรรม และการอนุมาน (การพิจารณาเหตุและผล) เพื่อหาความหมายที่แฝงอยู่ รวมทั้งข้อยุติข่าวกรองตรวจเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับผู้บังคับบัญชาชั้นสูงของหน่วยงานที่จะใช้

¹⁷ สง่า ดวงอัมพร และคณะ, การสืบสวนและการสอบสวน, น.8-17.

ข่าวกรองในการวินิจฉัยสั่งงานได้ถูกต้องมากยิ่งขึ้น ทั้งจะสามารถลดความผิดพลาดในการสั่งงาน และใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนปฏิบัติงาน เพื่อแก้ไขปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ ได้ด้วย

ข่าวกรองตำรวจแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1. ข่าวกรองยุทธวิธี (Strategic Intelligence) คือข่าวกรองที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลต่าง ๆ อันเป็นพื้นฐานเบื้องต้นที่แสดงถึงลักษณะของคน สถานที่ และสิ่งของต่าง ๆ ที่ประกอบอาชญากรรม และรวมถึงคุณลักษณะของบุคคลผู้ซึ่งร่วมประกอบอาชญากรรม 2. การต่อต้านข่าวกรอง (Counter Intelligence) หมายถึง การแสวงหาข้อเท็จจริงหรือข่าวที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันสถานที่และเจ้าหน้าที่สืบสวนจากการคุกคามแทรกซึมจากฝ่ายผู้ต้องสงสัย รวมทั้งการดำเนินการเพื่อต่อต้าน ล้มล้าง และการประกอบอาชญากรรมต่าง ๆ เช่น การจารกรรม การบ่อนทำลาย การก่อวินาศกรรมต่าง ๆ เป็นต้น 3. ข่าวกรองหลัก (Line Intelligence) หมายถึง ข่าวกรองเพื่อประโยชน์ในการวางแผนและปฏิบัติตามแผน

จิตวิทยาในการสืบสวน

การมีความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยา และเข้าใจถึงพยาธิสภาพทางจิตแบบต่าง ๆ นั้นนับได้ว่าหัวใจของงานทุกชนิดเมื่อมีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์ ซึ่งรวมถึงงานด้านการสืบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจด้วยมันเกือบจะเป็นเงื่อนไขพื้นฐานสำหรับพนักงานสืบสวนสอบสวนที่จะต้องมีความรู้ทางจิตวิทยา และนำมาใช้ในการสอบปากคำพยานบุคคลและผู้ต้องสงสัย เพราะไม่เพียงแต่ต้องใช้จิตวิทยาในการสอบสวนอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงความสามารถกำหนดประเมินน้ำหนักพยานหลักฐานที่ได้จากบุคคลซึ่งมีลักษณะต่าง ๆ กันตามที่ถูกสอบปากคำด้วย ความเข้าใจถึงจิตวิทยามนุษย์นี้มีคุณประโยชน์ต่อพนักงานสืบสวนสอบสวนไม่น้อยเช่นกันในการที่จะสามารถพิจารณาถึงแรงผลักดัน หรือเหตุจูงใจในการประกอบอาชญากรรม และในการแกะรอย รวมตลอดจนถึงจับกุมผู้กระทำผิด¹⁸

ความบกพร่องที่ไม่มีความรู้พื้นฐานทางจิตวิทยาและพยาธิสภาพทางจิตบ้างนั้น อาจทำให้ผู้มีหน้าที่สืบสวนสอบสวนเกิดความสับสนได้ เพราะพื้นฐานความรู้สึคนึกคิดจิตใจของคนแต่ละคนไม่ได้ง่ายที่จะเข้าใจ และโดยเฉพาะพฤติกรรมของผู้เจ็บป่วยทางจิตแล้ว ยิ่งยากเกินกว่าจะนึกคิดประเมินเอาเองจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเท่านั้นได้¹⁹ ซึ่งหลักสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในเรื่อง

¹⁸ ไทพีศรีนิวัต ภัคดีกุล, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหลักการสืบสวนสอบสวน, น.14-17.

¹⁹ ไทพีศรีนิวัต ภัคดีกุล, อ้างอิงถึง Harry Solderman and John J. O'connell, "Psychology in Detective Service," In modern Criminal Investigation, fifth edition (New York: Funk & Wagnalls, 1962), p.27.

ของจิตวิทยาในการสืบสวน มี 5 ประการ ได้แก่ วิธีในการซักถาม, คำถามนำ, ผู้กล่าวหา, ผู้ต้องสงสัย และการจับเท็จและเครื่องมือจับเท็จ

วิธีการในการซักถาม มีความแตกต่างไปอย่างมากมาตามสภาพจิตของผู้ถูกสอบปากคำและตลอดจนถึงอายุ ชาติพันธุ์ เพศ ศาสนา แนวความคิดทางการเมือง สถานภาพทางสังคม และระดับการศึกษา ดังนั้น เจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ในการสอบปากคำจึงจำเป็นต้องมีประสบการณ์สูง และมีความเข้าใจอย่างเฉียบแหลมต่อจิตวิทยาของบุคคลที่ตนสอบปากคำด้วย เพราะจะสามารถเข้าใจความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมของบุคคลนั้นตามไป ในบางครั้งก็มีความจำเป็นต้องจริงจังเข้มงวด แต่บางครั้งก็ต้องแสดงความเมตตาปราณี และบางครั้งก็ต้องอดทนอย่างไรก็ดี การที่จะบังคับพยานเพื่อให้การ หรือให้ผู้ต้องสงสัยยอมรับสารภาพโดยวิธีการข่มขู่ หรือทำให้หวาดกลัว หรือทำร้ายเขานั้น หรือแม้แต่ใช้กลลวงว่าได้ข้อมูลที่ไม่ได้เป็นจริงตามการสืบสวนมาแจ้งให้พยานหรือผู้สงสัยได้รับรู้ นับเป็นความไร้เกียรติของเจ้าหน้าที่เป็นอย่างยิ่ง ทั้งยังมีสิ่งจำเป็นหรือเป็นการฉลาดด้วยเลย

คำถามที่ใช้ควรมีความเป็นธรรม ถูกต้องและไม่มีอคติใด ๆ ทั้งสิ้น เหตุการณ์แวดล้อมแห่งกรณีทั้งหมดที่ให้ประโยชน์ต่อผู้ต้องสงสัย และแนวโน้มที่จะพิสูจน์ได้ถึงความสำเร็จของเขาจะต้องตรวจสอบอย่างรอบคอบที่สุด เราต้องไม่ลืมว่าบางครั้งผู้ที่ตกเป็นผู้ต้องสงสัยในชั้นต้นแท้ที่จริงเป็นผู้บริสุทธิ์ ถึงแม้ข้อกล่าวหาหรือพยานหลักฐานบางอย่างบางอย่างดูเหมือนจะมุ่งชี้ไปยังเขาอย่างเต็มที่ในบางโอกาส จนกระทั่งแม้พนักงานสืบสวนสอบสวนก็เกิดความรู้สึกโน้มน้าวไปยังพยานหลักฐานเหล่านั้นด้วยว่า ผู้ต้องสงสัยได้กระทำผิดจริง ความสามารถแยกความรู้สึกส่วนตัวและความอคติออกไปได้นั้น เป็นคุณธรรมล้ำเลิศอย่างเดียวของผู้ปฏิบัติ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ปฏิบัติงานในด้านนี้

คำถามนำ คือ คำถามที่ใช้ในการซักถามสอบปากคำพยานและผู้ต้องสงสัยควรเป็นถ้อยคำที่ฟังเข้าใจได้ง่าย และไม่วกวนหรือกำกวม ขณะเดียวกันก็ไม่ควรตั้งคำถามซึ่งจะเป็นการช่วยชี้นำสู่เป้าหมายทางใดทางหนึ่ง และสิ่งสำคัญที่ต้องหลีกเลี่ยงคือการใช้คำถามนำ เช่น ไม่ควรถามว่า “พยานได้เห็นผู้ต้องสงสัยใส่เสื้อฟ้าสีน้ำเงินหรือสีน้ำตาล?” ทั้ง ๆ ที่เราอยากรู้ถึงสีการแต่งกายของผู้ต้องสงสัยก็ตาม แต่ควรเปลี่ยนคำถามเป็นว่า “พยานได้เห็นผู้ต้องสงสัยสวมใส่อะไรบ้าง? สีอะไร?” ฯลฯ เป็นต้น

ผู้กล่าวหา คือผู้ที่ระบุตัวผู้ต้องสงสัยหรือผู้ต้องหาว่ากระทำผิด หรือการที่ได้มีเจ้าทุกข์หรือผู้มาแจ้งความว่าได้เกิดอาชญากรรมขึ้น จำเป็นที่ฝ่ายเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องถือเป็นจุดเริ่มต้นในการดำเนินการสืบสวนสอบสวน แต่ขณะเดียวกันจะต้องไม่ยอมรับการระบุชี้ต่าง ๆ ตามที่ผู้กล่าวอ้างขึ้น จนกระทั่งได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงและความน่าจะเป็นไปได้ในทุก ๆ ด้านเสียก่อน

บางครั้งผู้ที่กล่าวหาว่ามีอาชญากรรมเกิดขึ้น หรือได้ระบุลงไปว่าใครเป็นผู้ก่ออาชญากรรมขึ้น อาจให้ถ้อยคำอย่างละเอียดจนกระทั่งดูเหมือนไม่จำเป็นต้องมีการสืบสวนใด ๆ อีกก็ได้

แต่พนักงานสืบสวนสอบสวนที่ดีจะต้องเป็นผู้ที่หนักแน่น ไม่โอนเอียงไปกับเพียงคำพังกกล่าวหา ทั้งยังต้องประเมินดูด้วยว่าผู้กล่าวหาเป็นใคร มีสภาพจิตปกติดีหรือไม่ เขาอาจเป็นผู้มีจิตวิปริต หรือวิตกจริตสูงก็ได้ หรืออาจเป็นการหลงลืมหรือความจำผิดพลาด ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ อาจเกิดขึ้นได้เสมอ จึงเพียงควรยอมรับฟังคำกล่าวหา แต่ไม่ยอมปักใจเชื่อลงไปจนสามารถหาพยานหลักฐานอื่น ๆ มาพิสูจน์ได้อย่างเป็นวิทยาศาสตร์

บางครั้ง คำกล่าวหาอาจเป็นสิ่งที่ไม่เป็นความจริงโดยเจตนาของผู้กล่าวหา เพื่อที่ตนเองได้ผลประโยชน์บางประการหรือเพื่อมุ่งทำลายผู้อื่นโดยอาศัยเงื้อมมือของกฎหมาย และถ้าเราเป็นพนักงานสืบสวนสอบสวนที่เชื่อคนง่าย ไม่หนักแน่นหรือไม่มีความระมัดระวังแล้ว ก็อาจเป็นเครื่องมือของผู้กล่าวหาประเภทนี้ ทำให้เกิดความยุติธรรมขึ้นอย่างไม่น่าให้อภัย

ผู้ต้องสงสัย ศิลปะในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาที่น่าพิจารณาปฏิบัติตามในเรื่องผู้ต้องสงสัยก็คือ เราควรต้องรู้รายละเอียดทั้งปรากฏอยู่ในที่เกิดเหตุ สอบปากคำพยานสำคัญ ๆ และสืบทราบถึงเรื่องราวและเบาะแสเกี่ยวกับตัวบุคคลผู้ต้องสงสัยได้โดยแน่ชัดแล้วเท่านั้น จึงควรสอบปากคำผู้ต้องสงสัย จะทำให้ได้มีการวางแผนลำดับขั้นตอน และกลวิธีในการซักประเด็นได้ดีกว่าที่จะสอบปากคำในขณะที่ฝ่ายเจ้าหน้าที่ยังไม่มีข้อมูลอย่างเพียงพอ

ข้อแนะนำเกี่ยวกับเรื่องการสอบปากคำผู้ต้องสงสัยนั้น ยังมีบางประการที่สำคัญ นอกเหนือไปจากการแสวงหาข้อมูลมาแล้วอย่างมากที่สุด 10 ข้อ ดังนี้

1. ควรใช้วาจาและภาษาที่เข้าใจได้ง่าย และเป็นคำธรรมดา ๆ แต่ทั้งนี้ควรหลีกเลี่ยงคำที่มีลักษณะรุนแรงด้วย เช่น คำว่า ฆ่า ช่มชู้ ปล้น ขโมย โจรกรรม ฯลฯ เพราะขณะที่เราสอบปากคำผู้ต้องหานั้น เราก็มุ่งหวังในส่วนที่สำคัญคือ การรับสารภาพของเขาด้วย

2. ควรสอบปากคำผู้ต้องสงสัยโดยลำพัง ไม่ให้ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง หรือผู้ร่วมงานของผู้ต้องสงสัยอยู่ในบริเวณด้วย เพราะการที่ยอมรับให้ผู้อื่นอยู่ด้วยนั้น ทำให้ผู้ถูกสอบปากคำ อาจไม่กล้าให้ความจริง เนื่องจากความหวาดกลัว อับอาย หรือระแวงภัยต่าง ๆ หรือแม้แต่ความรู้สึกเกรงใจที่จะเปิดเผยความจริงก็ได้เหมือนกัน หลักข้อนี้ใช้ได้ทั้งการสอบปากคำภายในสถานีตำรวจและภายนอกโดยทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นในที่เกิดเหตุ ในที่พักของผู้ต้องสงสัยเอง หรือในสถานที่ทำงานก็ตาม

3. หากผู้ต้องสงสัยให้การสารภาพตลอดข้อหา หรือแม้เพียงส่วนหนึ่งก็ดี หรือได้ให้คำให้การอันเป็นประโยชน์แก่คดี การซักถามสอบปากคำควรมุ่งสู่ประเด็นที่จะนำไปสู่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทันที

4. ในทางตรงกันข้ามกับข้อ 3 คือ ถ้าผู้ต้องสงสัยยืนยันในความบริสุทธิ์ของตน เจ้าหน้าที่จะต้องมีกลวิธีของตนเองในการตั้งคำถาม และชักจูงเข้าสู่ประเด็นที่จะชี้ทำลายการยืนยันความบริสุทธิ์ (ที่ไม่บริสุทธิ์) นั้น ทั้งนี้ความสำเร็จย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของตำรวจผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างมาก

5. อย่าให้ข้อมูลใด ๆ เกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวนซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานกับผู้ต้องสงสัยเป็นอันขาด และในบางกรณีไม่จำเป็นจะต้องให้รู้ด้วยซ้ำว่าเขาถูกสอบปากคำในฐานะที่อยู่ในข่ายผู้ต้องสงสัยในคดี

6. หากมีพยานหลักฐานใดปรากฏเห็นได้เกี่ยวกับหรือจากตัวผู้ต้องสงสัย ควรสอบปากคำให้ได้ความกระจ่างอย่างละเอียด แต่อย่าใช้วิธีการปรับปรำเค็ดขาด เพราะอาจจะทำให้ไม่เกิดผลดีทั้งในแง่คำสารภาพของผู้ต้องสงสัย หรือในแง่ของทัศนคติต่อเจ้าพนักงานด้วย

7. ควรปฏิบัติและแสดงต่อผู้ต้องสงสัยให้อยู่ในฐานะของพยานเท่านั้น ในขณะที่สอบปากคำอย่าแสดงความสงสัยออกมาเค็ดขาด เพราะอาจทำให้ผู้ต้องสงสัยที่เป็นคนร้ายไหวตัวได้

8. ควรระลึกถึงหลักจิตวิทยาประการหนึ่งว่า คนเรายากนักที่จะพูดความจริงปนกับ ความหลอกลวงได้อย่างราบรื่นและจดจำได้ทั้งหมดว่า ตอนไหนได้พูดความจริง ตอนไหนได้กล่าวเท็จไว้ ดังนั้น การซักถามของฝ่ายเจ้าหน้าที่จึงไม่ควรเพียงตั้งคำถามให้ตอบเท่านั้น แต่ควรให้ผู้ต้องสงสัยได้เล่าเรื่องเองบ้าง และถ้าเรารู้ว่าข้อเท็จจริงประการใดได้บิดเบือนไปหรือกล่าว ความอันเป็นเท็จก็ไม่ต้องตอบกลับ หรือแสดงให้เห็นให้ผู้ต้องสงสัยได้รู้ ยิ่งผู้ต้องสงสัยกล่าวเท็จเท่าใด ก็ยิ่งทำให้เขตกที่นั่งลำบากมากขึ้นเท่านั้น

9. ถ้ามีผู้ต้องสงสัยหลายคนในคดีเดียวกัน ถ้าเป็นไปได้ควรสอบปากคำในเวลาเดียวกัน และในลักษณะเดียวกัน แต่ไม่ใช่พร้อมกัน

10. แม้หากว่าผู้ต้องสงสัยได้ให้การรับสารภาพแล้วก็ตาม รายละเอียดข้อปลีกย่อยของ อาชญากรรมก็ยังคงต้องถูกพิสูจน์ขึ้นอยู่ดี ในคดีสำคัญ ๆ ผู้กระทำผิดควรต้องถูกพาไปยังที่เกิดเหตุและแสดงถึงลักษณะและวิธีการที่ก่ออาชญากรรมของตนขึ้น ซึ่งวิธีการนี้เรียกว่าเป็นการทำ แผนประทุษกรรม หรือที่ในภาษาที่เข้าใจในวงการตำรวจต่างประเทศว่า M.O. (ซึ่งย่อมาจากคำว่า Modus Operandi หรือ Method of Operation) และการมีแผนประทุษกรรมประกอบคำสารภาพนี้เองที่จะเป็นการเพิ่มน้ำหนักคำสารภาพนั้นให้มากยิ่งขึ้น

การจับเท็จและเครื่องมือจับเท็จจะเป็นสิ่งที่ดียิ่งหากผู้มีหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวน เป็นผู้มีความรู้สูง เข้าใจถึงสภาพธรรมชาติของมนุษย์ และสามารถประเมินได้อย่างถูกต้องถึงความน่าเชื่อถือ หรือความไม่น่าเชื่อถือจากพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออก แต่กระนั้นก็ดี

ความสามารถเช่นนี้มีข้อจำกัดอยู่มาก และบางครั้งเหตุการณ์หรือพยานหลักฐานบางอย่างอาจทำให้เกิดความสับสนและไม่แน่ใจขึ้นมาได้

ดังนั้น นอกจากความสามารถในการหยั่งรู้ถึงเหตุและในพฤติกรรม และคำให้การของบุคคลแล้วยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่สามารถช่วยในการสืบสวน คือ การใช้เครื่องจับเท็จ (Polygraph หรือ Lie Detector) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่มุ่งถึงหลักพื้นฐานที่ว่า “สภาพจิตของบุคคล มีอิทธิพลต่อการทำงานของร่างกาย” ภาวะอารมณ์ของผู้ต้องสงสัยจะมีผลถึงความเปลี่ยนแปลงทางสรีระบางประการ เช่น หัวใจเต้นเร็วขึ้น หายใจไม่สม่ำเสมอ หน้าแดง เหงื่อตก ริมฝีปากแห้ง ฯลฯ เป็นต้น ในขณะที่เดียวกัน สมองก็จะมีปฏิกิริยาต่อสภาพอารมณ์นั้น ๆ โดยส่งผลกระตุ้นไปยังระบบประสาทซึ่งควบคุมการทำงานของร่างกาย ซึ่งสิ่งที่เกิดขึ้นนี้ยากที่บุคคลจะควบคุมตนเองได้